

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementenprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,— per jaar, voor
België f 6,—. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

HUMANISTISCHE GEDACHTENWISSELING

Mag ik u uitnodigen eens met mij op bezoek te gaan? Op bezoek bij een groepje mensen, die in de sfeer van het Humanistisch Verbond bijeen zijn en met elkaar praten. Ik nodig u uit om eens te gaan kijken wat daar precies gebeurt. Wij zien dan, dat er zo ongeveer tien personen, dames en heren, in een kring bijeen zitten en nu de een dan de ander iets zegt, waar de overigen naar luisteren. Het zou zo op het eerste gezicht wel een familievisite kunnen zijn, maar dat is het toch niet. Deze mensen komen wel vaker bijeen, meestal ongeveer eenmaal per maand op een gewone weekavond. Zij wonen niet ver van elkaar af: in een bepaalde wijk van een stad of in een dorp en komen samen in een huiskamer. Hoewel de sfeer echt gezellig is, is het — zoals ik al zei — geen visite-avondje wat blijkt uit het feit dat één van de leden van de groep enige leiding geeft aan het gesprek en dat het gesprek gaat over een bepaald onderwerp. Wij noemen een groepje mensen, die op een dergelijke wijze bijeenkomt gewoonlijk een gespreksgroep en ik constateer met vreugde dat deze vorm van menselijk contact helemaal niet alleen maar voorkomt in de kring van het Humanistisch Verbond. In vele kringen van ons volk, bij de kerken, bij verschillende politieke partijen, bij de vakbonden en vele andere verenigingen komen dit soort bijeenkomsten, waarbij een kleine groep mensen een serieus gesprek met elkaar voert, veelvuldig voor.

Als wij onze aandacht thans echter in het bijzonder richten op de gespreksgroepen in het Humanistisch Verbond ligt het voor de hand de vraag te stellen wat nu in het bijzonder een humanistische kijk is op deze zaak, die ik overigens helemaal niet wil monopoliseren. Als andersdenkenden het met mijn visie geheel of gedeeltelijk eens willen zijn heb ik daar geen enkel bezwaar tegen. En vervolgens wil ik u dan iets vertellen van de wijze, waarop het in de gespreksgroepen in het Humanistisch Verbond

pleegt toe te gaan. Maar nu eerst enkele woorden over de achtergronden van een humanistische gespreksgroep.

Ons uitgangspunt is de mens. De mens dan heeft een aantal eigenschappen, mogelijkheden en het is opdracht voor iedere mens zijn eigenschappen zo goed mogelijk te ontplooiën. Naar humanistisch inzicht is daarbij richtsnoer voor de persoonlijke ontplooiing van de mens: eerbied, liefde voor zijn medemens. Nu heeft de mens vele eigenschappen maar in het verband van ons onderwerp zijn vooral een tweetal eigenschappen van belang en wel deze: de mens kan denken en hij kan spreken. En alleen reeds uit het bezitten van deze eigenschappen vloeit de drang voort om deze mogelijkheden dan ook te ontplooiën.

Bij het denken maken wij gebruik van de vormen van de taal, wij denken in woorden en zinnen. Probeert u maar eens aan iets te denken en daarbij in het geheel geen woorden te gebruiken. Dat lukt u niet. Voorts is de taal een sociaal verschijnsel, de taal wordt gebruikt bij het verkeer tussen meerdere mensen. Het sociale karakter van het gesprek behoeft geen nader betoog, want we hebben altijd een ander nodig om mee te kunnen praten. Wij kunnen dus vaststellen, dat denken en spreken niet buiten de ander, buiten de gemeenschap tot uiting, tot ontplooiing kunnen komen.

Wij zien dus dat spreken met anderen iets is, waar de mens wezenlijk naar verlangt en dit verlangen kan zeer goed bevredigd worden in het praten in een groep. Wij willen nu eens nader gaan bezien op welke manieren er in een groep gepraat kan wor-

personalia

J. DE LEEDE

Geboren in 1922. Studeerde economie aan de gemeentelijke universiteit van Amsterdam. Functie: hoofd afdeling vorming verenigingskader bij CO-OP Nederland.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 5 juli 1964

den en daarbij zullen wij zien, dat lang niet elke pratende groep ook een gespreksgroep genoemd kan worden.

Om ons in de verschillende mogelijkheden, die hier liggen nader te kunnen verdiepen maken wij een onderscheid tussen de mensen, die met elkaar praten en datgene, waarover wordt gesproken, het onderwerp. In een groep pratende mensen kan de aandacht in hoofdzaak zijn gericht op de mensen of in hoofdzaak op het onderwerp en dat zijn in de praktijk heel verschillende situaties.

Als de aandacht in hoofdzaak is gericht op de groep spreken wij van een praatgroep in de gebruikelijke zin. De familievisite, de stamtafel in een café, het gesprek in een reisgezelschap zijn daar voorbeelden van. Hoofddoel is gezellig samenzijn. Er wordt wat gepraat, gelachen, gedronken en gegeten. Het gesprek springt van de hak op de tak en blijft oppervlakkig.

Precies daar tegenover staat de groep, waarvan de aandacht in hoofdzaak is gericht op het onderwerp. Dat noemen wij de debatgroep. Hier gaat het om het intellectuele steekspel, het doet er niet toe wie er iets zegt, het gaat er om wat er wordt gezegd. Wij zouden kunnen debatteren in een donkere kamer, waarbij wij elkaar niet kunnen zien en alleen de argumenten over en weer flitsen. Wij kunnen debatteren met vreemden, mensen die wij niet kennen, voor een gezellige visite zoeken wij bij voorkeur onze goede vrienden op. De deelnemers aan een debatgroep zijn geïnteresseerd in het onderwerp, niet in de mensen. Dat betekent meteen, dat de mens in de knel komt. Wij verrijken ons niet aan elkaar, er is een overwinnaar en er zijn verliezers. Er zijn ook velen, die niet kunnen meedoen. Omdat zij niet zoveel weten of omdat zij niet zo snel kunnen denken als de goede debaters. De echte gespreksgroep en ook de humanistische gespreksgroep bevindt zich tussen deze twee mogelijkheden in. Het is geen debatgroep, waar de mens in de knel komt, het is evenmin een praatgroep, waarin het er niet toe doet waarover wordt gesproken. In een echte gespreksgroep komt een zeer wezenlijk stuk menszijn tot ontplooiing. Hier vinden mensen gelegenheid hun gedachten en inzichten op hun eigen wijze zelf onder woorden te brengen en deze te toetsen aan die van anderen.

Ieder brengt zijn inzichten en ervaringen in, gezamenlijk bouwen de leden van de groep een bepaalde gedachtengang op. Op deze wijze wordt een waardevolle bijdrage geleverd tot de vorming van zelfstandig denkende mensen. De wijze, waarop geschoolde leiders hun ideeën onder woorden

de ark - nunspeet

Door plotselinge verhindering is er in de periode van 18 juli t/m 1 augustus een kamer voor 4 personen vrijgekomen. Zij, die van dit buitenkansje willen profiteren dienen zich onmiddellijk met „De Ark” in verbindung te stellen.

Het adres luidt: Belvédèrelaan 14, Nunspeet, telefoon (03412) 2404.

Voor kinderen van 10 t/m 12 jaar zijn nog nog enkele plaatsen in het vakantiehuis „DE KORENBLOEM” te Elspeet in de week van 18—25 juli.

De leiding berust bij mevrouw M. M. van der Veen-Könemann. De prijs bedraagt f 49,—. Daarin is f 2,— zakgeld begrepen.

Voor verdere bijzonderheden kunt u zich wenden tot het Centraal Bureau, Oudegracht 152, Utrecht, telefoon (030) 10163.

kunnen brengen is belangrijk voor elke beweging. De humanistische beweging wil daarmee echter zeer nadrukkelijk niet volstaan. Het humanisme is erop gericht elke mens tot zelfstandig denken te brengen. In een gespreksgroep houdt niet een deskundig spreker een lezing, terwijl de anderen alleen maar luisteren, maar de gehele groep is actief aan het meedenken en meepraten. Het zich verdiepen in het onderwerp is typisch een stuk zelfwerkzaamheid van de gehele groep.

Wij zijn in de gelegenheid geweest leden van humanistische gespreksgroepen zelf te vragen, waarom zij aan een gespreksgroep meededen en hoorden daarbij de volgende uitspraken: wij vinden hier een stuk contact met geestverwanten, wij beleven een stuk gezelligheid, wij vinden hier gelegenheid tot een serieus gesprek, deze gesprekken leiden tot verdieping van ons humanist-zijn, het geeft verruiming van blik en het wekt begrip voor anderen.

Een volgend facet, waarnaar u wel een beetje nieuwsgierig zult zijn is de vraag waaróver in een humanistische gespreksgroep zoal wordt gesproken. Bij de keuze van de onderwerpen staat voorop, dat elke groep zelf bepaalt waarmee zij zich wil bezighouden. Zij heeft daarbij de keus uit een zeer grote verscheidenheid van onderwerpen want in een gespreksgroep van een levensbeschouwelijke organisatie heeft het zin zich in alle facetten van leven en denken nader te verdiepen. Intussen kunnen verschillende thema's natuurlijk wel op een verschillende manier worden benaderd. Ik noem enkele voorbeelden.

Het gesprek kan uitgaan van een praktische levenssituatie: er ligt een drenkeling te water en wij redden hem. Ja, maar waarom doen we dat? Wij zien dat iemand bezig is brand te stichten. Doen we daar wat aan of niet en waarom eigenlijk?

We kunnen ook een bepaald onderwerp bespreken. Bijvoorbeeld:

wat is de waarde van de sportbeoefening voor de mens,

wat zijn precies goede menselijke verhoudingen in het werk en welke problemen zitten daar aan vast,

hoe voeden wij onze kinderen op, wat is verdraagzaamheid en zijn daar grenzen aan,

hoe werkt eigenlijk ons geweten,

hoe kom je aan een levensovertuiging en wat doe je er mee,

wat heeft de kunst ons te zeggen en

wat is humanisme.

Wij hebben reeds gezien, dat er in een gespreksgroep aan het gesprek leiding wordt gegeven en wel door één van de leden van

de groep. Hij is geen deskundige over het onderwerp, waarover wordt gesproken, maar meer een soort verkeersagent, die de onderlinge uitwisseling van gedachten en meningen zo goed mogelijk probeert te regelen. De gespreksleider of gespreksleidster zorgt, dat ieder op zijn beurt aan het woord komt, dat er niet door elkaar gepraat wordt en dat er niet te ver wordt afgedwaald van het onderwerp. Bovendien stelt de gespreksleider telkens vragen: waar praten we precies over?, wie heeft hier ervaring mee?, hoe is dat zo ontstaan?, wat is onze mening over deze zaak?, hoe zijn we tot onze mening gekomen?, denken andere mensen hier anders over?, waarom?. Met deze en andere vragen zet de gespreksleider ons aan tot nadenken en antwoord geven.

De gespreksleider is geen deskundige, maar er wordt wel van hem verwacht, dat hij zich enigszins voorbereidt op het gesprek, dat hij gaat leiden. Met die voorbereiding kan hij al een heel eind komen door van te voren enkele artikelen of een brochure te bestuderen over het onderwerp, dat zal worden besproken. Overigens kan de centrale leiding van het Humanistisch Verbond de gespreksleiders helpen door hen, als zij dat wensen, advies te geven en af en toe vinden er ook bijeenkomsten plaats speciaal voor gespreksleiders en gespreksleidsters. Tenslotte zal u de vraag interesseren: hoe komt een humanistische gespreksgroep tot stand? Wel, in de eerste plaats omdat een aantal mensen daar belangstelling voor heeft en dat wil. Elk gemeenschapsbestuur van het Humanistisch Verbond heeft tot taak die belangstelling voortdurend te wekken en te peilen en zodra er voldoende belangstellenden zijn er voor te zorgen, dat zij elkaar kunnen vinden en een gespreksgroep vormen.

Het Humanistisch Verbond acht deze wijze van menselijke omgang en bezinning, waarin een goed stuk humanistische gedachtenwisseling tot stand kan komen, van grote waarde en zal het ontstaan van veel van zulke groepen met vreugde begroeten. Wellicht ligt hier ook voor u de mogelijkheid van een stukje ontplooiing van uw menszijn.

J. DE LEEDE

het geluk

Menselijke verhoudingen blijven altijd teleurstellend, omdat we allemaal tekort schieten. Maar het heeft geen zin daarvan de ander de schuld te geven. We staan wáár we staan en samen met wie we staan, deels door het lot en deels door keuze. Van die situatie iets te maken, dáárvan uit te gaan: dát is trouw. Het geluk komt niet als een wonder over ons. Wie daarop wacht, wacht tevergeefs. Het geluk is niet érgens en we komen het niet tegen. Het is een mogelijkheid, en we moeten het zelf maken, bij stukjes en beetjes, gebrekkig en wisselvallig. Dat te beseffen en niet te wanhopen, dát is moed. En tezamen geven trouw en moed de zin aan ons leven. Want ook die is niet érgens te vinden, maar bestaat daarin, dat we ons leven volledig leven, zoals het in ons menszijn besloten ligt, dat we óns soort „zijn” als mensen volledig zijn; mét zijn gebreken en zijn tekorten, maar ook met zijn verlangens en zijn vervulling. En dan kan niemand voorspellen welke rijkdom dat voor onszelf en anderen brengen kan.

Dr. J. P. van Praag

het kwetsbaar hart

Elkaar ontmoeten is weer scheiden moeten;
de zijde worm sterft wijl zij zijde spint,
de kaarsen wenen reeds wanneer zij schijnen,
de bloemen vallen geurend in de wind.

Mijn stem wordt dun als maanlicht
in de winter,
het haar al grijzer in mijn spiegelbeeld.
O kwetsbaar hart, in 's levens storm
versplinterd
om liefde slechts ternauwernood gedeeld.

Li Sjang-Yin (813—858)
(vert. Willem Brandt)

rapport humanisme en sociale gerechtigheid

Zij, die dit rapport in hun bezit willen hebben, kunnen het bestellen door storting of overschrijving van f 1,25 op postrekening 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond — Utrecht, met vermelding „Rapport H.S.G. no. 6301”.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct aan postzegels insluiten. (adv.)

Hoewel Lessing ons vooral bekend is als de grote Duitse toneelschrijver in de achttiende eeuw, wiens stukken heden ten dage nog steeds gespeeld en (vooral op de scholen) regelmatig gelezen worden, is het een ander aspekt van zijn persoonlijkheid, dat hier onze aandacht moet trekken. Lessing, die uit een godsdienstig milieu kwam — zijn vader was predikant en hij studeerde aanvankelijk zelf theologie — maakte zich meer en meer los van de traditionele godsdienstige opvattingen. Een belangrijke stoot in die richting kreeg hij in de tijd dat hij secretaris was van Voltaire, de bekende Franse schrijver die opkwam voor een verlicht denken en de R.K. Kerk bestreed.

Bij Lessing vinden we dan ook spoedig de voornaamste kenmerken van het verlichte christendom van zijn tijd: het afwijzen van redelijk onhoudbare leerstellingen, de verdraagzaamheid ten opzichte van andere godsdiensten en het stellen van het „leven” boven de „leer”. In het toneelstuk „Nathan der Weise” (1779) zien wij het meest uitgesproken Lessings houding ten opzichte van de religie, met name in de zgn. ringparabel. Het gegeven hiervan is bekend: tijdens de kruistochten wordt de jood Nathan door sultan Saladin, uiteraard aanhanger van de islam, gevraagd welke godsdienst de beste is. Nathan antwoordt met een verhaal (dat door Lessing zelf weer grotendeels ontleend is aan de Decamerone van Boccaccio). Het heeft de volgende inhoud:

Een vader geeft zijn meest geliefde zoon een bijzondere ring, die deze later weer aan zijn dierbaarste zoon geeft. Dit gaat zo door, tot een vader drie zonen heeft, die hij alle evenzeer liefheeft. Hij belooft ze alle afzonderlijk de ring, maar als hij komt te sterven, laat hij twee ringen namaken, die niet van de echte zijn te onderscheiden. Elk van de drie zoons meent de echte te bezitten. Er is evenwel één onderscheid dat tot uiting zou moeten komen, omdat de echte ring de drager geliefd maakt bij God en mensen. Zolang dit niet blijkt, zijn alle drie de ringen evenveel waard. De conclusie die Lessing trekt, is duidelijk: niet de geloofsinhoud maar de levenshouding bepaalt de waarde van een godsdienst.

Het gehele toneelstuk is met name daarom een uiteenzetting van Lessings visie op de godsdienst geworden, omdat sinds 1778 hem het schrijven over theologische zaken was verboden. Langs een omweg ontduikt Lessing het verbod. Hoe was het nu gekomen dat dit verbod ingesteld werd?

In 1774 begon Lessing, die toen bibliothekaris in Hamburg was, fragmenten uit te geven van een gestorven vriend, Reimarus, die bijzonder radikale opvattingen omtrent het Christendom koesterde. Hij bestreed allerlei tegenspraken en ongerijmdheden in de Bijbel, en speciaal de opstanding van Jezus. In 1778 verscheen onder verantwoordelijkheid van Lessing (die de naam Reimarus verzweg) een laatste fragment, dat beroemd geworden is in de geschiedenis van het onderzoek naar het leven van Jezus. Het is een uiteenzetting hoe Jezus en zijn discipelen geloofden in de spoedige komst van het Koninkrijk Gods op aarde en hoe alle woorden en daden van Jezus in dit licht gezien moeten worden.

Naar aanleiding hiervan greep een orthodoxe predikant, Johan Melchior Goeze, naar de pen om Lessing te bestrijden. Als Lessing hierop antwoordt, komt er een over en weer van polemische artikelen waarin Lessing verreweg superieur is: Goeze wordt volkomen afgemaakt. Een van de voornaamste strijdpunten was dat Lessing opkwam voor werkelijke voorlichting en informatie, terwijl Goeze had gewild dat de fragmenten van Reimarus in het Latijn gepubliceerd waren, om de gewone man niet in de war te brengen. „Moet het zo zijn, dat het om het even is wat de verstandigen in het geheim geloven, als maar het gewone volk, dat dierbare gewone volk, netjes in het gareel blijft, waarin alleen de geestelijken het kunnen leiden?” roept Lessing uit. Als we moeten oppassen of niet iemand door onze geschriften in de war gebracht wordt, kunnen we beter helemaal zwijgen!

Weer enkele jaren later werkt Lessing deze laatste gedachten weer uit in een klein geschriftje, dat grote bekendheid verwierf: „Die Erziehung des Menschengeschlechts” (1780), waarin hij grote nadruk legt op de vooruitgang der mensheid door de opvoeding. Het christendom was in deze vooruitgang nodig omdat men vroeger waarheden alleen aannam als men ze voor geopenbaard hield. Nu gaat het erom diezelfde waarheden redelijk in te zien en ze dan te verwerpen of te behouden. Zo is dit vooral in de ethiek: de tijd zal komen dat men het goede doet omdat het goed is. Dit is de tijd van het nieuwe eeuwige evangelie. Daarnaast zag Lessing uit en zo is hij een van degenen geweest die meegeholpen hebben de mensheid tot beter inzicht in zichzelf te brengen en onafhankelijk te maken van alle overgeleverde quasi-zekerheden.

W. VAN DOOREN

lezingen voor de radio

zo. 12 juli VARA 9.45 uur: Matthew I. Spetter: Kunnen wij de stille paniek overwinnen?

zo. 19 juli VARA 9.45 uur: Tolbert H. McCarroll en J. Bijleveld: „Een verbond van humanisten in Amerika”

zo. 26 juli VARA 9.45 uur: H. G. Cannegieter: „Tieners”